

Ростислав ПИЛИПЧУК

СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПРОФЕСІОНАЛЬНОГО ТЕАТРУ В ГАЛИЧИНІ (60-і роки ХІХ ст.)

(Продовження, початок: "Просценіум", ч. 1/2001; ч. 1(2) 2002,
ч. 2(3) 2002, ч. 3(4) 2002; ч. 1(5) 2003)

На початку 1865 р. театр вирушив у своє друге турне містами Галичини. Цього разу трупа була вже дещо більшою. Власне, до неї входили, окрім обох Бачинських, Іларіон Сероїчковський (Санковський),

Іван Наумович (тут і далі – світлини з фондів відділу мистецтв Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України).

Антон Моленцький, Антон Бучацький (Чацький), Юліян Нижанковський, Айтал Вітошинський, суфлер Стефан Коблянський (Стефанів), який грав окремі ролі; з

жінок: Вікентія Лукасевич, Катерина Смолинська, Текля Клітовська, А. Богдан і М. Спринь, а також капельмейстер Войцех Смацяжинський з оркестром, машиніст Моріц. З 8 до 25 січня 1865 р. було показано у Самборі одинадцять підготованих протягом 1864 р. і вже згаданих попереду вистав ("Наталка Полтавка", "Москаль-чарівник", "Маруся", "Сватання на Гончарівці", "Бувальщина", "Кум-мірошник", "Покійник Опанас", "Чумак український", "Один порадував, а другий потішив", "Адам і Ева", "Сватання на вечорниці", "Козак і охотник", "Майстер і челядник", "Вікно на першому поверсі", "Дочка старого актора", "Сорокалітнє дитятко двадцятип'ятилітнього батька", "Два розсіяні"). З 29 січня до 13 березня 1865 р. дано двадцять вистав у Перемишлі: ті самі вистави, що були в Самборі, а також підготовані ще у Львові — "Щира любов", "Назар Стодоля", "Верховинці", "Безумна"; тут же, у Перемишлі, було вперше виставлено другу після "Опійкуства" Рудольфа Моха оригінальну п'єсу галицького автора – двоактну комедію Івана Наумовича "Заручини напомацки" (відома ще під заголовком "Сватання напомацки"), а також іншомовні п'єси: одноактний "драматичний шкід" "Мужики-аристократи" польського драматурга Владислава Анчиця в перекладі Остапа Левицького; одноактний водевіль "Мість корсиканська" (відомий у країнах Західної Європи під назвою „Вендетта”) французьких драматургів Ф.-Ф. Дюма-нуара і П. Сиродена в перекладі Іларіона Сероїчковського; п'ятиактну мелодраму "Материнське благословення, або Бідність і честь" французького драматурга А.-Ф. Деннері у перекладі Омеляна Бачинського з музикою Антона Янковського; 10 березня за участю артистів театру відбувся в Перемишлі Шевченківський вечір.

У першій половині січня 1865 р. Театральний відділ надіслав листи радникам Михайлові Качковському у Самборі та Василеві Ковальському в Перемишлі з проханням вивчити діяльність театру під час його виступів у цих містах [1].

Це друге турне театру викликало небачений ентузіазм серед населення обох містечок. Самбірський ре-

цензент, якийсь “Ст.” (чи не Володимир Стебельський, який почав виступати у галицькій пресі з 1864 р.?), писав, наприклад: “Для піднесення народного духу зробив наш театр дуже багато і лишив по собі загалом милу згадку”[2]. Про це саме писав також і перемиський кореспондент “Слова” (може, В.Ковальський?): “Перебування їх у нашому місті було коротке, але милий спомин залишили актори в нас назавжди, бо участь обох народностей, руської і польської, в усіх виставах найкраще свідчить, що товариство нашої сцени відповіло своєму завданню, а вкінці і букети, якими публіка наша обсіпала п-ні Бачинську і п-ну Лукасевич, красномовно свідчать, якою досконалою була їх гра, як подобались тут їх артистичні витвори... Лишили вони нам приємне враження, так що бажаємо і кожного року наше місто не оминати, а перебувати до нас у гості знову”[3].

Вистави у Перемишлі відбувались у залі готелю “Під провидінням”, яка була вщерть виповнена. Як згадував пізніше А.Вахнянин, місцеві юнаки грали дрібніші ролі на правах статистів. На вистави з’їздилися люди не лише з околиці Перемишля, а й Самбірських, Турчанських і Сяницьких гір [4], тобто з усієї Бойківщини.

“Але хай не думають, проте, управителі і режисери театру, – продовжував перемиський автор у “Слові”, – що дотеперішні вистави самі собою настільки зачарували наших краян, які так численно й ревно з’являлися до театру. Бо і щодо драматичних творів, і щодо гри акторів багато ще залишається до бажання. Тільки щирий руський патріотизм покрив усі недостатки і запалив тутешніх сердечних жителів до внесення жертв на престол руської Полігімнії”[5].

Це був перший серйозний сигнал у пресі про те, що в театрі, який досі мав такі значні успіхи, стало щось погіршуватися. Автор допису обурювався тим, що виділ “Руської бесіди” уклав таку кабальну для театру умову з О.Бачинським, за якою більшу частину прибутків від театру одержував директор на власну кишеню, а меншу ділив поміж акторів. На думку дописувача, це може стати серйозною загрозою для існування театру.

Бачинських стали підозрювати у зловживаннях. Так, відомий меценат М.Качковський, який був представником виділу “Руської бесіди” для нагляду за театром у Самборі, доклав немало зусиль, щоб забезпечити добре відвідування театру і навіть сам заплатив 200 золотих ринських за квитки, які роздав бідній молоді; він згадував пізніше, що це не допомогло: Бачинський все одно поскаржився на дефіцит у Самборі [6].

Під час гастролей у Перемишлі загострюються незгоди між акторами трупи з одного боку й О.Бачинським з другого. Останнього звинувачували й у нетактовному поводженні зі своїми підопічними.

Як тільки трупа повернулася з Перемишля до Львова, 15 березня 1865 р. відбулося засідання виділу “Руської бесіди” за участю О.Бачинського. На цьому засіданні обговорювалися театральні справи. Зокрема, вирішено збільшити заробітну плату актрисам К.Смолинській і Т.Клітовській, натомість актрис А.Богдан і М.Спринь – звільнити зі складу трупи з кінцем квітня (щоправда, на засіданні 11 квітня 1865 р. рішення щодо останніх переглянуто, і обом актрисам продовжено термін “до посліdnього квітня”, тобто на рік). О.Бачинський поскаржився на те, що актори порушують трудову дисципліну, зокрема багато хто уникає участі в театральному хорі. У зв’язку з цим виділ став на боці директора і ухвалив видати письмове розпорядження всім акторам суворо дотримуватися встановленого внутрішнього розпорядку в театрі і застерегти їх, що на випадок невиконання цього розпорядження до них буде застосовано сувору кару аж до звільнення з трупи. На цьому ж засіданні ухвалено звільнити від обов’язків учителя співу, тобто хормейстера, В.Смацяжинського через погане ставлення до своїх обов’язків. Було ухвалено також попередити актора А.Вітошинського, що через непослух під час виступів театру в Перемишлі його подальше перебування в трупі “є тільки провізоричним” і за найменше порушення театрального розпорядку він буде усунений з трупи. Тоді ж перевели з посади суфлера на посаду актора Стефана Коблянського, а суфлером призначено Хромовського.

Що виділ “Руської бесіди” і Театральний виділ при ньому, в яких переважали вже москвофіли, опікали О.Бачинського, прагнучи прибрати його до своїх рук, і що проти директора театру виступає дехто з народоців, свідчить такий симптоматичний факт. Член виділу “Руської бесіди” і Театрального виділу Михайло Полянський не був присутній на засіданні 15 березня 1865 р. Однак він, заздалегідь ознайомившись з проектом звіту Театрального виділу про діяльність театру за 1864 р., доручив іншому членові Театрального виділу, К.Меруновичу, доповісти на засіданні про його незгоду з окремими пунктами звіту, зокрема з твердженнями, що відповідну людину на посаду директора театру важко було знайти в Галичині, а також з перебільшеною оцінкою заслуг обох Бачинських перед театром. Москвофіл К.Мерунович про це на засіданні не сказав, тому народовець М.Полянський вважав за потрібне вписати до протоколу свою окрему думку[7].

Виступи Руського народного театру у Львові розпочалися в приміщенні Народного дому 28 березня 1865 р. і тривали до 13 червня того самого року. За цей час було показано 19 вистав (6 із яких склалися з двох п’єс). Зіграно 23 п’єси. Повторено було тільки 6 п’єс: “Козак і охотник”, прем’єра якої відбулася ще у першому львівському сезоні, “Голоден і влюблен” і

Іван Лавровський

“Два розсіяні” (автор останньої – Август Коцебу), уперше показані в другому львівському сезоні, а також чотири вистави, прем’єри яких відбулися під час виступів театру в Перемишлі: “Сватання напوماцки”, “Мужики-аристократи”, “Месьть корсиканська” і “Материнське благословення”. Вистави решти 16 п’єс – прем’єрні. Прикметно, що в цьому сезоні було виставлено 6 оригінальних п’єс українських драматургів-галичан, які брали участь у першому драматичному конкурсі, оголошеному віділом товариства “Руська бесіда” ще у 1864 р., але реченець його завершення двічі переносився, бо Театральний віділ вирішив, що перш ніж ці п’єси оцінювати, їх слід перевірити на публіці. Таким чином з’явилися на сцені дві п’єси Івана Гушалевича – триактні мелодрами “Підгіряни” (з музикою Михайла Вербицького) та “Обман очей” (з музикою Івана Лавровського); триактна сатирична комедія “Пан Довгонос” Климента Меруновича (з музикою Івана Лавровського), чотириактна драма “Сила любови, або Друга коханка” Володимира Шашкевича та п’ятиактна історична драма “Роксоляна” Гната Яки-

мовича (з музикою Івана Лавровського). На жаль, жодна з цих п’єс не стала подією. З-поміж них була відзначена другою премією за наслідками драматичного конкурсу мелодрама І. Гушалевича “Підгіряни”, але критика вважала, що її вистава мала успіх на сцені головним чином завдяки талановитій музиці М. Вербицького. У цьому ж львівському сезоні з’являються в репертуарі й п’єси східноукраїнських драматургів. Передусім це дві російськомовні п’єси Григорія Квітки-Основ’яненка в українському перекладі Ксенофонта Климковича: “Шельменко-денщик”, у якій, як відомо, тільки мовна партія Шельменка написана українською мовою (назву перекладено “Шельменко-наймит”, як відзначалося в пресі, неправильно, бо російському “денщик” в австрійській армії відповідали слова “ордонанс”, тобто ординарець, або “форисець”, тобто форейтор), і “Мертвец-шалун” (у перекладі – “Мертвец-збиточник”). На жаль, з’явилися тоді в репертуарі два, як зазначали рецензенти, антимилицькі твори – оперета “Тетяна Переяславка” та двоактна комедія зі співом і танцями “Жидівська мудрість, циганська хитрість і козацька простота” одіозного письменника і композитора Степана Паливоди-Карпенка (з його власною музикою до них). На тлі цих кепських розважальних “творів” виділялася одноактна оперета “Катруся, або Туга від грошей, драматична дія Ів. К.” (під такою назвою видана ця п’єса у Санкт-Петербурзі 1860 р.; криптонім автора досі не розшифровано).

Показано в цьому львівському сезоні й декілька нових вистав з перекладної драматургії, а саме: мелодрама “Честь матері” непоіменованого французького драматурга в перекладі якогось “Ф.И.К.-ского”, одноактна комічна опера “Година супружества” невідомого французького автора початку ХІХ ст. з музикою Н. Далейрака, одноактна комедія-водевіль “Бабуся і внучка, або Чародійний напиток Каліостро” О. Анисе-Буржуа, Ф.-Ф. Дюмануара і Е.-Л.-А. Брізбара, водевіль “Жінка замість сина” невідомого французького автора в перекладі А. Моленцького і дві п’єси польського драматурга Александра Ладновського: одноактна монодрама “Берко запечатаний” та одноактний водевіль “Жид у бочці” у переробці О. Бачинського (про ці твори критика висловила як про такі, що розраховані на “галерею”).

Саме під час цього львівського сезону загострюється ідеологічна боротьба навколо театру. Московфіли дедалі посилюють свій вплив на О. Бачинського. Віділ “Руської бесіди” на своєму засіданні 11 квітня 1865 р. обирає до складу Театрального віділу ще двох осіб, настроєних московфільськи, – львівського купця Михайла Димета і священника духовної семінарії Івана Лавровського (композитора).

У цей час дедалі рідше йдуть українські п’єси наддніпрянських письменників, а якщо йдуть, то мова їх

приспосовується до штучного “язичія”. З галицьких п’єс потрапляють на сцену переважно ті, що вийшли з-під пера москвофілів, а що таких п’єс було надто мало, то вакуум заповнюється пустопорожніми перекладами й переробками з французьких та німецьких водевілів, у яких мова теж калічиться.

Стурбований посиленням москвофільського волонтаризму щодо театру, народовський журнал “Мета” друкує редакційну статтю “Руський народний театр і його заряд”, автором якої був, очевидно, Ксенофонт Климкович, головний редактор журналу і колишній член Театрального виділу (а отже, до театральних справ мав пряме відношення). Він вважав театр інституцією, покликаною служити на користь культурного розвитку українського народу. Галицький театр, за його словами, – це “овоч желізної пильности руських патріотів, которий, мимо всіляких неприязних обстановок, виплекати вдалось” [8]. Але, на жаль, як і всі інші галицькі культурні установи, театр незабаром після заснування став “заснічуватись” (проймається цвіллю) головним чином з тієї причини, що нехтується “принцип прилюдности”, тобто колективного розв’язання всіх громадських справ, що в усіх цих установах, незважаючи на принцип вільного головування, практикується “найчистіший, неодвічальний абсолютизм, а ліберальні форми суть тільки формами”. Навіть більше – автор пов’язував стан застою в українських установах з усім станом Австрійської держави: “Наші інституції народні носять на собі виразний одпечаток наших государственних порядків, т.е. вони кульгавіють. А інакше навіть і бути не може там, де прилюдна думка не узглядняється” [9]. Це була смілива критика того абсолютизму, на якому трималася Австрійська, а пізніше – й Австро-Угорська імперія.

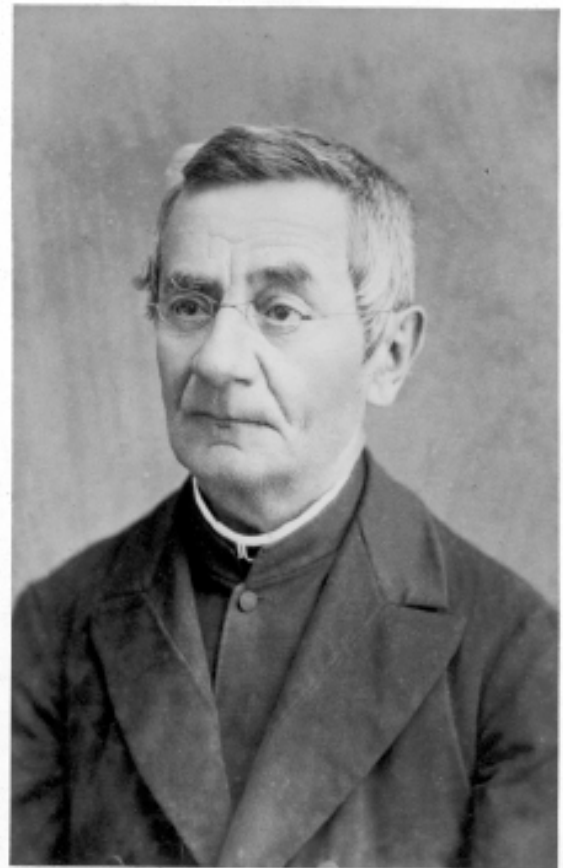
“Що єсть головною вадою всіх наших народних інституцій загалом і кожної зосібна, – продовжував автор, – те не менш відноситься і до Руського Народного театру – єму нестает відповідного, на принципі громадським основаного заряду. Кажуть: “від голови риба...” або “який пан, такий крам”. Де головою інституції є один або два чоловіки, там великого розуму в заряді добачити годі. Розум одного чоловіка не може рівнятися з розумом громадським, которий тому і єсть великий, що складається з розуму многих людей. Заряд, оснований на принципі громадським, т.е. складаючийся з многих і розумних людей, і сякої і такої барви, которих голос на раді поважається, буде розумним, інакше ж станеться він оруддям одного, а щоби той один і хотів, і умів добре рядити, се дуже-дуже рідко трапляється, якнайлучшим того доказом єсть, власне, заряд Народного Руського театру” [10].

У цих словах вчувався прозорий натяк на особу Ю.Лавровського, який був тоді головою і товариства “Руська бесіда”, і Театрального виділу при ньому. Народовці були невдоволені керівною практикою Ю.Лавровського через те, що він допустив до Театрального виділу москвофілів К.Меруновича і Б.Дідицького й фактично передав їм театральні справи. Сам народовець з переконань, Ю.Лавровський з тактичних міркувань став заgravати з москвофілами, що не могло пройти непоміченим, однак ніхто, зважаючи на його службове становище, не наважився б заговорити про це відверто. “Руський народний театр

Михайло Вербицький

Іван Гушалевич

L. BŁACHOWSKI

w ŁWOWIE.

є інституція одна з найважливіших, проте і не може бути послідньою з тих, на котрі ми примушені звернути нашу увагу. Поминаємо всі інші поводи гуманітарні, которі театр для якого-небудь народу необхідною інституцією чинять, як, наприклад, естетичне виховання, моральність і т.д., а приймаємо один, для нашого народу головний, бо найважливіший, іменно, що театр причиняється до піднесення народного почуття і торує народній мові вхід у ті верстви обчества, которі нещасливим skutком історії в такій мірі відчужилися свому народові, що з звичаями покинули і народну мову і репрезентують ніби якусь другу краєву народність. Як руський театр удержиться і станеться публічною школою мови, розуміється, мови народної, тоді можна бути певним, що за кілька десятків літ дволицева народна фізіономія нашого краю переміниться, т.е. вернеться вп'ять до свого однолицього руського типу, а навіть в короткім часі можна вже буде добачити значної переміни, яко наслідком сильніше розбудженого почуття народного"[11].

На думку автора статті, саме цього й боялися москвофіли, коли таємно агітували проти заснування українського театру у Львові. Вони воліли боротися проти української національної справи як найголовнішої перешкоди на шляху до русифікації українського населення в Галичині, бо "можна буде полонізм в найгіршім случаю багнетами виперти за Сян, як теє вже практикується в руських краях під панованням московським по сім боці Дніпра, а натомість на необробленій ниві засіяти московитизм, которий під іменем "руським" бодай настільки прийметься, як приймився на Задніпрянщині і як в сегобічних руських краях приймився полонізм"[12].

Тепер же, коли театр усе ж таки був створений, москвофіли не робили йому опозиції, а навпаки – у всьому потурали невдалому керівництву театром, знаючи, що за таких умов він розпадеться. Народовці ж, поки керівництво театром велося в бажаному для них напрямі, всіяко підтримували цю установу. Як тільки ж вони помітили, що театр потрапив під вплив москвофілів, що став він занепадати як у матеріальному, так і мистецькому відношеннях, – стали в опозицію до такого керівництва. Отже, обидві партії помінялись ролями у ставленні до театру. Пояснюючи таку ситуацію, "Мета" у цитованій вище статті відзначала: "Ми навіть певні, що теперішня опозиція наша більше користі принесе театрові, ніж нинішня облудна мовчальність органів москвофільської кліки"[13].

З цієї суперечки між народовцями і москвофілами, а власне зі статті в "Меті", скористалась польська шляхетська газета "Prasa", та сама газета, яка постійно шельмувала українську культуру. Якщо "Gazeta narodowa" у першому році існування театру друкувала прихильні відгуки на його виступи, то

"Prasa" послідовно паплюжила цей театр і виступала проти призначення йому державної грошової допомоги. Тепер ця шовіністична газетка чіпляється за полемічні вислови "Меті" і називає театр "московським", закликає польську громадськість бойкотувати його вистави[14].

Газета "Слово" виступила проти газети "Prasa" у статті "Гадки польських дневникарів о нашій русько-народній театрі", в якій говорилося, що стаття в газеті "Prasa" "є нині надто пізньою, щоб змінити в публіці на некористь Русі досить усталену думку. Тисячі поляків були вже досі в нашому руському театрі, і ми певні, що кожен з них готовий разом з нами неуклінно заявити запереченням газети "Prasa", що театр той – істинно руський, народний, а не "московський"[15].

"Слово" протестувало проти заяви газети "Prasa" про недоцільність і неприпустимість грошової допомоги цьому "московському" театрові і ще раз нагадувало панам-шляхтичам, що з крайового фонду, до якого все українське (за його термінологією – руське) населення Східної Галичини сплачувало податки, польська сцена протягом багатьох років отримує субвенцію. "Нам сьогодні навіть не приходиться на гадку ображати подібними висловлюваннями з нашого боку почуття народу братньої Польщі, – писало "Слово". – І випад газети "Prasa" проти нашої театральної інституції вважаємо взагалі не опінією польської освіченої публіки, а просто приватним голосом, який походить з надміру необгрунтованої злоби до всього, що руське"[16].

Однією з причин озлоблення газети "Prasa" була постава історичної драми Г.Якимовича "Роксолана" (11 травня 1865 р.), в якій гостро викривалася експансія єзуїтизму на українські землі в XVI ст. Польська газета повищукувала в цій виставі неокочирні вирази, які нібито ображають честь польського народу, але "Слово" вважало, що "ті необережності й огріхи в висловах насправді могли зачепити почуття поляка не стільки демократа, скільки шанувальника старовинної шляхетсько-латинської Польщі"[17].

Пізніше російський підданий Ф. Лебединцев, перебуваючи у Львові в листопаді-грудні 1865 р., зробив таке цікаве спостереження: "Ненависть до поляків неймовірна. В театральних п'єсах так і знай – зачіпають поляків і те, як вони знищили Русь. Такі місця викликають небачений фурор. В одній п'єсі (малася на увазі "Заручини напомацки" І.Наумовича – *Р.П.*) виступає священник, благодійник сиріт, який наприкінці співає зарученій парі настанову, що закінчується словами: "своєї матері-Русі та й не забувайте". Ви не можете уявити, до чого доходить шаління публіки при цих останніх словах. Багато хто плакав. Недаремно Львівський руський театр називається на всіх афішах народним"[18].

Отже, такі антишляхетські настрої мали місце в тодішніх взаємовідносинах між польською і українською інтелігенцією, і виправдання для них було більш ніж достатньо. Слід віддати належне українській інтелігенції: вона розрізняла інтереси польського народу й інтереси польської шляхти.

У цитованій вище статті “Слово” закликало своїх рецензентів бути толерантними, зберігати повагу до національних почуттів братнього польського народу, бо ті дрібні недоречності, які зрідка траплялися, давали підстави для нападів польської реакційної преси. Водночас “Слово” наголошувало на іншому: “Справедливо вимагаємо від братніх польських публіцистів якщо не повного співчуття, то принаймні спокійнішого ставлення до нашої молоді сцени, а до цього вони зобов’язані – якщо вже не як польські публіцисти за спеціальністю, то як освічені люди взагалі – в ім’я освіти, в ім’я корисного для людського роду, завжди і всюди святого мистецтва!” [19].

“Мета” зрозуміла, що польська шляхта використовує її боротьбу зі “Словом”, з москвофілами взагалі у своїх колонізаторських цілях і спрямовує звинувачення “Мети”, пред’явлені москвофілам, проти самої ідеї існування театру. Тому вже в наступному номері “Мети” з’явилася полемічна стаття “Одвіт “Праці” і “Слову”, в якій категорично заперечувався висновок газети “Prasa” як безпідставний і не опертий на фактах.

“Мета” не сподівалась, що до того, поки буде повністю видрукувана стаття “Руський народний театр і его заряд”, театр може стати об’єктом нападу з боку польських газет, а стаття – предметом полеміки між українською і польською пресою. Засуджуючи виступ газети “Prasa” проти державної субвенції українському театрові, “Мета” вважає, що до такої заяви “Prasa” прийшла внаслідок упереджень: “1) що наш театр є театром московським, 2) що ним управляє кліка московська і 3) що думка прилюдна освідчилася против театру” [20].

“Хто умисне опирається на ложних премисах (передумовах. – Р.П.), щоб вивести таку враждебну конклюдзію (висновок. – Р.П.) для самої інституції, єсть ворог народові, для которого тая інституція має бути спасенною і которий єсть на те народом достаточо доспілим, щоб без чужої опіки дбати о добрий керунок своїх інституцій, чого доказом єсть добронамірена опозиція, піднесена зі сторони народної партії проти деяких недостатків нашого театру” [21], – обурювалася “Мета”. Водночас вона категорично відкинула твердження газети “Prasa”, ніби театр галицьких українців – “московський”. Цю вигадку “Prasa” намагалася вмотивувати неправдивим твердженням, що в кожній оригінальній виставі, заснованій на історичному або сучасному тлі, виступає явно, без найменших застережень, ненависть до Польщі, до поляків, і що театр

прагне посіяти незгоду, розбрат, сфальшувати історію, зневажити католицьку релігію – і врешті зробити на родну мову незрозумілою.

“Мета” роз’яснювала, що український театр у тому не винен, що історія польського панування над Україною не пішла на користь самій Польщі, а тим більш Україні, що взаємини, які історично склались між поляками й українцями, не дозволяють останнім ілюзорно дивитись на історію, як би того хотілось газеті “Prasa”, і що українські драматурги дивляться на ті обставини не з польського, а українського становища, не пориваючи з живою традицією українського народу, або що “поети не суть істориками” [22].

“Із всего показується, – писала “Мета”, – що “Prasa”, ентузіазмуючись польською історією, забуває польську теперішність, а якщо русини не хотять, щоб їх театр був панегіристом польської історії, отже заключає вона з того, що руський театр є інституція московська, защепляє ненависть і т.п. нісенітниця...” [23].

Щодо твердження газети “Prasa”, ніби театром управляють москвофіли, то “Мета” теж вважає його безпідставним. Бо в попередній статті скаржилась лиш на те, що москвофіли прагнуть підпорядкувати театр своєму впливу, а це ще не значить, що вони цього добились. Присутність у Театральному відділі Б.Дидицького ще нічого не значить, так само як не слід перебільшувати загравання “автократизму” (натяк на метод керівництва Ю.Лавровського) з москвофільською партією.

Як і “Слово”, “Мету” особливо обурювали брехливі твердження газети “Prasa” про те, що нібито громадська думка настроєна проти українського театру, і особливо злобним висновком цієї польської газети про недоцільність давати грошову допомогу українському театрові.

Отже, в боротьбі проти москвофілів за вплив на театр народовці не знайшли в польсько-шляхетській партії, як того вони сподівалися, спільників, а навпаки – ворогів. Це був один з гірких уроків для народовців, який, проте, мало чого тоді їх навчив.

Після виступу “Мети” в цій справі ще взяло голос “Слово”, яке визнало, що протест “Мети” цілком збігається з аргументами “Слова”, спрямованими проти газети “Prasa”. Разом з тим “Слово” звинувачувало “Мету” в нападках, які виходять за сферу театральних питань, а тому воно, “Слово”, не збирається “заводити азбучною партизанку” [24] з “Метою”.

На закінчення дискусії “Мета” вмістила статтю Василя Ільницького, в якій автор у дусі попередніх редакційних статей журналу висловив свої думки щодо причин становища, у якому опинився театр. Констатує повільність культурного поступу в Галичині, основну причину його він так само вбачав у поганій організації самих установ і передусім у складі

виділів, що очолювали їх. “Не заперечить ніхто, що у нас нині вже правилом сталося, що до виділів вибираються на членів лишень люди певної категорії і то – нехай так виражуся – самі консерватисти; консерватисти щодо язика, щодо правописі, щодо способу мислення у взгляді науковим і літерацьким і щодо соціальних виображеній. Всіх інших виключається, і до виділів приступу їм нема, так якби люди, не поділяючі у всім здання (думки. – *Р.П.*) нинішніх верховодів, не належали до народу”[25]. Автор радив обом партіям знайти спільну мову, бо інакше народна культура тільки програє.

Отже, обидві партії – москвофільська й народовська, зрозуміли, що їх суперечку зручно використує їх спільний ворог – польська шляхта. Це зрозуміння дало в результаті лиш тимчасові компроміси у подальших діях, але не змогло похитнути якусь із протилежних сторін у їх переконаннях.

Прибираючи театр до своїх рук, москвофіли, проте, бачили, що він дедалі занепадає як з мистецького, так і матеріяльного боку. Щоб зарадити останньому, вирішено було переглянути контракт із О.Бачинським.

На засіданні виділу “Руської бесіди” 29 квітня 1865 р. було доручено голові виділу товариства і водночас голові Театрального виділу Ю.Лавровському та членові виділу, театральному референтові К.Меруновичу скласти проєкт нового контракту щодо дирекції театру[26]. На засіданні 13 травня 1865 р. цей проєкт обговорювався за участю О. Бачинського, який не погоджувався з формулюванням деяких пунктів. Було прийнято ухвалу доручити Б. Дідицькому й К. Меруновичу домовитися з О.Бачинським усно щодо уточнення формулювань[27]. На жаль, не знаємо, з приводу чого виникали непорозуміння, як не знаємо й самого тексту контракту. І лише з газетної інформації дізнаємося про характер контракту, що був підписаний з О.Бачинським на засіданні виділу “Руської бесіди” 16 червня 1865 р. на період з 1 липня 1865 р. до кінця червня 1866 р.[28] Нові умови полягали в тому, що Театральний виділ зобов’язувався й надалі платити обом Бачинським 600 золотих ринських річної платні, а крім того – половину чистого прибутку з вистав у Львові, але з тим застереженням, що ця половина не може перевищувати суму 150 золотих ринських в місяць. Надвишка має переходити до театрального фонду. Якщо ж ця половина прибутку буде меншою, ніж 150 золотих ринських, то ніякої доплати Бачинським з театрального фонду не може бути. Що ж до вистав на виїздах до інших міст, то всі прибутки з них мали належати Бачинському, однак він повинен був утримувати трупу на правах антрепренера (але на тих умовах, на яких її утримував у Львові виділ “Руської бесіди”), а також сплачувати до театрального фонду по 10 золотих ринських від кожної вистави за користування деко-

раціями, гардеробом і концесією на керування театром, яка належала “Руській бесіді”. У випадку ж дефіциту О.Бачинський мав право подати до Театрального виділу рахунок, на підставі якого платню за окремі вистави могли зменшити або взагалі скасувати[29]. Такий контракт був вигідніший для Театрального виділу.

Далі буде

1. ЦДДА України у м.Львові. – Ф. 514. – Оп. 1 – В’язка 10. – Од. зб. 153. – Арк. 5.
2. Слово. – 1865. – 19.I (1.II). – Ч. 6 (Переклад з “язичія”).
3. Там само. – 10(22).III. – Ч. 20 (Переклад з “язичія”).
4. Вахнянин Анатоль. Спомини з життя. – Львів, 1908. – С. 68.
5. Слово. – 1865. – 10(22).III. – Ч. 20.
6. Н.Ч. [К.Мерунович?] Русский народный театр во Львове. – Коломыя. – 1870. – С. 13.
7. ЦДДА України у м.Львові. – Ф. 514. – Оп. 1. – В’язка 10. – Од. зб. 153. – Арк. 6.
8. Мета. – 1865. – 15.IV. – Ч. 5. – С. 151.
9. Там само.
10. Там само. – С. 152.
11. Там само. – С. 154.
12. Там само. – 30.IV. – № 6. – С. 187.
13. Там само. – С. 188.
14. Праца. 1865. – 18.V.
15. Слово. – 1865. – 12(24).V. – Ч. 37.
16. Там само. (Переклад з “язичія”).
17. Там само.
18. Киевская старина. – 1898. – Т. IX. – Март. – С. 364. – Лист Ф.Лебединцева до брата П.Лебединцева від 25 грудня 1865 р. (Переклад з російської).
19. Слово. – 1865. – 12(24).V. – Ч. 37.
20. Мета. – 1865. – 15(27).V. – № 7. – С. 209.
21. Там само.
22. Там само. – С. 210.
23. Там само.
24. Слово. – 22.V (3.VI). – Ч. 40.
25. Мета. – 1865. – 31.V. – № 8. – С. 239.
26. ЦДДА України у м. Львові. – Ф. 514. – Оп. 1. – В’язка 10. – Од. зб. 153. – Арк. 7.
27. Там само. – Арк. 8.
28. Слово. – 1865. – 8(20).V. – Ч. 36; 9(21).VI. – Ч. 45.
29. Там само. – 7(19).VII. – Ч. 53.